

ความหลากหลายทางภาษาและการสัมผัสภาษา ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Language Diversity and Language Contact in Southeast Asia

ศิริรัตน์ ชูพันธ์ อรรถพลพิพัฒน์ | Sirirat Choophan Atthaphonphiphat

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งแสดงให้เห็นความหลากหลายทางภาษาและการสัมผัสภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณที่มีความหลากหลายทางภาษามากย่อมไม่สามารถหลีกเลี่ยงปรากฏการณ์การสัมผัสภาษาได้ การสัมผัสภาษานำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และการสัมผัสภาษาเป็นระยะเวลาอันยาวนานของภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษาทุกตระกูลภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การสัมผัสภาษามีอิทธิพลทำให้ภาษาต่าง ๆ มีลักษณะบางประการคล้ายคลึงกัน แม้ว่าภาษาเหล่านั้นจะเป็นภาษาจากต่างตระกูลกัน

คำสำคัญ ความหลากหลายทางภาษา การสัมผัสภาษา เขตภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Abstract

This article aims to indicate language diversity and language contact in Southeast Asia. Language contact occurs in language diversity area inevitably. Language contact induced change in Southeast Asia and longtime language contact in Southeast Asia area caused language change in every language

*อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

family. Language contact influences similar features of languages even though they are from different language families.

Keywords: Language diversity, Language contact, Southeast Asian language area

ความหลากหลายของภาษา (Linguistic diversity) ตามคำนิยามของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2532: 38) หมายถึง “การใช้ภาษาที่ใช้ในประเทศใดประเทศหนึ่ง มีมากกว่า 1 ภาษา หรือการใช้ภาษา 1 ภาษาที่มีมากกว่า 1 รูปแบบ” พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษามากที่สุดในโลกตามคำกล่าวของ เน็ตเทิล (Nettle, 1998) มี 2 แห่ง แห่งแรกคือ ทางตะวันตกและตอนกลางของประเทศแอฟริกา อีกแห่งหนึ่งคือ ทางตอนใต้และตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษามากที่สุดในโลกซึ่งอยู่ในความสนใจของผู้เขียน และจะกล่าวถึงในบทความนี้คือ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

“เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (Southeast Asia) เป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจจากนักภาษาศาสตร์หลายท่านที่ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางภาษาและการสัมผัสภาษา เช่น มาทิสอฟ (Matisoff 1978, 2006) เอนฟิลด์ (Enfield 2006, 2011) บิซัง (Bisang, 2006a) ในฐานะที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตภาษา (Linguistic area) ที่มีความสำคัญเขตหนึ่งของโลก คำว่า “เขตภาษา” (Linguistic area หรืออาจเรียกว่า Sprachbund) ตามคำนิยามของทรูเบตสกอย (Trubetzkoy, 1928) เอเมเนอ (Emeneau, 1956) ทอมสัน (Thomason, 2001) และแคมเบลล์และมิคซ์โค (Campbell & Mixco, 2007: 106) มีความคล้ายคลึงกัน ทำให้สรุปได้ว่า “เขตภาษา” คือ “บริเวณที่ประกอบด้วยภาษาต่าง ๆ จาก 3 ตระกูลหรือมากกว่า 3 ตระกูล มีโครงสร้างทางภาษาคู่กัน และภาษาเหล่านั้นได้แสดงลักษณะบางประการร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางเสียง หน่วยคำ หรือไวยากรณ์ ลักษณะบางประการที่ภาษาต่าง ๆ มีร่วมกันนั้น เป็นผลมาจากการสัมผัสภาษามากกว่าผลจากการสืบเชื้อสายจากภาษาบรรพบุรุษ”

ความหลากหลายทางภาษาและการสัมผัสภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

นอกจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะถูกเรียกว่า “เขตภาษา” แล้ว บิซัง (Bisang, 2006b) ยังเรียกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า “พื้นที่แห่งการลู่เข้าหากันของภาษา” (convergence area) คำว่า “การลู่เข้าหากันของภาษา” (linguistic convergence) ตามคำจำกัดความของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2532: 23) หมายถึง “การเปลี่ยนแปลงของภาษา ซึ่งเกิดขึ้นเพราะการสัมผัสภาษาของภาษาตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป กระบวนการลู่เข้าหากันของภาษาเกิดขึ้นในผู้พูดสองภาษาหรือหลายภาษา ซึ่งทำให้ภาษาแม่และภาษาอื่น ๆ ที่ตนเรียนรู้ภายหลังมีลักษณะซึ่งกันและกัน ถ้าเกิดขึ้นกับคนหนุ่มมากและเป็นระยะเวลาเวลานาน จะทำให้ภาษาเหล่านั้นมีความคล้ายคลึงกันได้ ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ภาษาตระกูลเดียวกัน” เมื่อพิจารณาคำจำกัดความของคำว่า “เขตภาษา” และ “พื้นที่แห่งการลู่เข้าหากันของภาษา” ทำให้ทราบว่าคำศัพท์ทั้ง 2 คำดังกล่าวนี้ มีความหมายที่คล้ายคลึงกันอยู่มาก ทั้งนี้ แคมเบลล์และมิคซึโค (Campbell & Mixco, 2007: 106) กล่าวว่า เราอาจเรียก “เขตภาษา” ว่า “พื้นที่แห่งการลู่เข้าหากันของภาษา” หรือ “พื้นที่แห่งการแพร่กระจายของภาษา” (diffusion area) ได้ในความหมายเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การเรียกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยคำศัพท์ใด ไม่ได้น่าสนใจมากไปกว่าการที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับการยอมรับจากนักภาษาศาสตร์หลายท่านว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษาสูง ทั้งนี้ ความหลากหลายทางภาษาในเขตภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะอย่างไร และการสัมผัสภาษาในเขตภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาอย่างไรบ้าง มากน้อยเพียงใด คือประเด็นที่ผู้เขียนจะนำเสนอในบทความนี้

เขตภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วยตระกูลภาษา 5 ตระกูลหลัก (Matisoff (2006), Enfield (2005, 2011), Bisang (2006a), Tryon (2004), ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ (2557)) ได้แก่ ตระกูลไท - กะได (Tai - Kadai) ตระกูลจีน - ทิเบต (Sino - Tibetan) ตระกูลม้ง - เมี่ยน (Hmong - Mien) ตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) และตระกูลออสโตรนีเซียน (Austronesian) ต่อไปนี้ผู้เขียนจะกล่าวโดยสังเขปว่าภาษาแต่ละตระกูลพูดที่ใด มีจำนวนภาษาโดยประมาณกี่ภาษา และมีภาษาตัวอย่างได้แก่ภาษาอะไรบ้าง

1. ตระกูลไท - กะได (Tai - Kadai) แบ่งออกเป็น 2 สาขาหลัก ได้แก่ ภาษาไท ซึ่งเป็นภาษาที่พูดกันทั่วไปทางฝั่งตะวันตกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ราบสูงของประเทศพม่า และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย และภาษากะได

เป็นภาษาที่พูดทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ภาษาในตระกูลนี้มีจำนวนประมาณ 20 ภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาลาว ภาษาไทลื้อ เป็นต้น

2. **ตระกูลจีน - ทิเบต (Sino - Tibetan)** ภาษาตระกูลนี้พูดที่บริเวณที่ราบสูงของประเทศพม่า ภาคเหนือของประเทศลาว ภาคเหนือของประเทศไทย และภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศไทย ภาษาในตระกูลนี้มีจำนวนประมาณ 250 - 300 ภาษา เช่น ภาษาจีน ภาษาพม่า ภาษากะเหรี่ยง เป็นต้น

3. **ตระกูลม้ง - เมี่ยน (Hmong - Mien)** ภาษาตระกูลนี้ดั้งเดิมพูดที่ประเทศจีน แต่ต่อมาผู้พูดได้อพยพย้ายถิ่นฐานลงไปทางใต้ของประเทศไทย เข้าไปยังประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ภาษาในตระกูลนี้มีจำนวนประมาณ 30 - 40 ภาษา เช่น ภาษาม้ง ภาษาเมี่ยน เป็นต้น

4. **ตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic)** ภาษาตระกูลนี้พูดที่บริเวณภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศไทย ประเทศเวียดนาม และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ภาษาในตระกูลนี้มีจำนวนประมาณ 150 ภาษา เช่น ภาษามอญ ภาษาเขมร ภาษากูย เป็นต้น

5. **ตระกูลออสโตรนีเซียน (Austronesian)** ภาษาตระกูลนี้มักจะพูดกันในบริเวณประเทศที่เป็นหมู่เกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศมาเลเซีย ภาษาในตระกูลนี้มีจำนวนประมาณ 1,200 ภาษา เช่น ภาษามลายู ภาษาอูรักลาไวก์ เป็นต้น

เอนฟิลด์ (Enfield, 2011) กล่าวว่า เขตภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นตัวอย่างของเขตภาษาที่มีความโดดเด่นมาก ดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นว่าเขตภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเขตภาษาแห่งหนึ่งซึ่งมีความหลากหลายทางภาษามากที่สุดในโลก เน็ตเทิล (Nettle, 1998) ได้แสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางภาษานั้น มีวิธีการวัดได้ 3 วิธี ได้แก่

1. **ความหลากหลายของจำนวนภาษา (Language diversity)** เป็นการพิจารณาว่าในพื้นที่ที่ศึกษามีจำนวนภาษาพูดแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

2. **ความหลากหลายทางเชื้อสายของภาษา (Phylogenetic diversity)** เป็นการพิจารณาว่าในพื้นที่ที่ศึกษามีจำนวนของตระกูลภาษาที่แตกต่างกันจำนวนมากน้อยเพียงใด

3. ความหลากหลายทางโครงสร้างของภาษา (Structural diversity) เป็นการพิจารณาว่าในพื้นที่ที่ศึกษามีลักษณะภาษาที่แตกต่างกันระหว่างภาษาต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด

หากพิจารณาจำนวนภาษาในเขตภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งที่ได้กล่าวถึงข้างต้น จะพบว่าภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีจำนวนมากถึงประมาณ 1,700 ภาษา จากตระกูลภาษา 5 ตระกูล ซึ่งเป็นหลักฐานที่ดีสำหรับเขตภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการเป็นเขตภาษาที่มีความหลากหลายทางภาษาในเรื่องของจำนวนและเชื้อสายของภาษา สำหรับความหลากหลายทางโครงสร้างของภาษานั้น เอนฟิลด์ (Enfield, 2011: 71) กล่าวว่า ภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความหลากหลายทางโครงสร้างต่ำ เนื่องจากภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการลู่เข้าหากันอย่างมากในโครงสร้างทางภาษาทุกระดับ ภาษาในเขตนี้จึงมีลักษณะทางโครงสร้างบางประการที่คล้ายคลึงกัน

ริเชพันท์ เหลืองทองคำ (2557) ได้นำเสนอเกี่ยวกับความหลากหลายของภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านแง่มุมของประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน เขาได้แสดงให้เห็นความหลากหลายของจำนวนภาษาและความหลากหลายทางเชื้อสายของภาษา และสรุปว่าแม้ภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความหลากหลาย แต่ในขณะเดียวกันก็มีการหลอมรวมเป็นอย่างมากมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2,000 ปี ความเหมือนอาจมาจากความสัมพันธ์ร่วมเชื้อสาย (Genetic relationship) หรืออาจเนื่องมาจากความสัมพันธ์ที่เกิดจากการสัมผัสปะทะสังสรรค์ และหลอมรวม (Contact relationship) แต่ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์แบบใดก็เป็นความสัมพันธ์ที่ดี น่าสนใจ และมีคุณประโยชน์ทั้งสิ้น

ภาษาทั้ง 5 ตระกูลในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีลักษณะประจำเขต (Areal features) เอนฟิลด์ (Enfield, 2006) และมาทิสอฟ (Matisoff, 2006) กล่าวถึงลักษณะประจำเขตซึ่งภาษาทุกตระกูลในเขตนี้มีร่วมกัน เช่น ทุกภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่มีการเติมวิภัติปัจจัย (Affixes) ไม่มีการเติมหน่วยคำ (case marking) ที่คำนามเพื่อแสดงพจน์ การก ลิงค์ ฯลฯ หรือเติมหน่วยคำที่คำกริยาเพื่อแสดงกาล มาลา วาก ฯลฯ ทุกภาษามีลักษณนามและกริยาเรียง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม นอกจากลักษณะประจำเขตซึ่งภาษาทุกตระกูลในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีร่วมกันแล้ว เอนฟิลด์ (Enfield, 2006) และมาทิสอฟ (Matisoff, 2006) ยังได้กล่าวถึงลักษณะที่ภาษาส่วนใหญ่ในเขตภาษา

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีส่วนร่วมกัน ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นลักษณะทางเสียง (phonological features) และลักษณะทางหน่วยคำ-วากยสัมพันธ์ (morphosyntactic features) ดังต่อไปนี้

- *ลักษณะทางเสียง (phonological features)* ภาษาส่วนใหญ่ในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะทางเสียงร่วมกัน เช่น มีจำนวนสระมาก โครงสร้างของระบบสระที่พบได้โดยทั่วไป, ความสั้นยาวของสระมีนัยยะทางภาษาศาสตร์ต่อการเปลี่ยนแปลงความหมาย, คำส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียว, สัทลักษณะด้านกล้องเสียงมีนัยยะทางภาษาศาสตร์ (วรรณยุกต์ ลักษณะน้ำเสียง), มีพยัญชนะที่ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะท้ายได้น้อยกว่าปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้น เป็นต้น

- *ลักษณะทางหน่วยคำ-วากยสัมพันธ์ (morphosyntactic features)* ภาษาส่วนใหญ่ในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะทางหน่วยคำ - วากยสัมพันธ์ร่วมกัน เช่น การเรียงลำดับคำแบบประธาน-กริยา-กรรม (SVO) มีการใช้คำลงท้าย การอ้างตามแบบไม่ปรากฏรูป (zero anaphora) มีโครงสร้างเรื่องกับเนื้อความ (topic - comment) ในอนุภาคคำกริยาเป็นได้ทั้งแบบที่มีและไม่มีการตามหลัง เป็นต้น

ลักษณะที่มีร่วมกันเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นหลักฐานซึ่งแสดงให้เห็นว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตภาษาที่มีความหลากหลายทางภาษาอย่างแท้จริง สามารถพิสูจน์ได้โดยวิธีการวัดความหลากหลายทางภาษาของเน็ตเทล (Nettle, 1998) ทั้งความหลากหลายของภาษาในเรื่องของจำนวนภาษา เชื้อสายของภาษา และโครงสร้างของภาษา

ข้อมูลที่ได้อ้างถึงข้างต้นทั้งหมดแสดงให้เห็นความหลากหลายทางภาษาในเขตภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม บริเวณที่มีความหลากหลายทางภาษามากย่อมไม่สามารถหลีกเลี่ยงปรากฏการณ์การสัมผัสภาษา (language contact) ได้ มาทิซอฟ (Matisoff, 1978) กล่าวว่า ภาษาต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการสัมผัสอย่างใกล้ชิดซึ่งกันและกันเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานกันอย่างต่อเนื่องนานหลายศตวรรษ เหตุผลของการอพยพย้ายถิ่นฐานก็แตกต่างกัน เช่น เหตุผลจากการต้องการแสวงหาดินแดนใหม่ การอพยพจากที่สูงลงสู่พื้นที่ราบ เหตุผลจากการปกครอง การลี้ภัยสงคราม การค้าขาย การแต่งงานข้ามกลุ่ม เป็นต้น การตั้งรกรากในถิ่นที่อยู่ใหม่นั้น ไม่ว่าจะไปโดยการถูกบังคับ

ความหลากหลายทางภาษาและการสัมผัสภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หรือสมัครใจก็ตาม ล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นของชาวบ้าน และมีผลทำให้เกิดภาวะสองภาษา และภาวะหลายภาษาอย่างกว้างขวาง การสัมผัสภาษาเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากการสัมผัสภาษาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษาได้ ลักษณะต่าง ๆ ทางภาษาไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางเสียง คำศัพท์ และไวยากรณ์ของภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความคล้ายคลึงกันมาก ทั้ง ๆ ที่ภาษาเหล่านั้นบางภาษาไม่ได้มีความสัมพันธ์กันทางเชื้อสายเลยในขั้นต้น

ไวน์ไรค์ (Weinreich, 1968: 1) เป็นนักภาษาศาสตร์ผู้ริเริ่มการศึกษาเรื่องการสัมผัสภาษา เขากล่าวว่า “ภาษา 2 ภาษาหรือมากกว่า 2 ภาษาจะถูกเรียกว่าสัมผัสกันได้ หากภาษาเหล่านั้นถูกใช้โดยผู้พูดคนเดียวกัน” ภาวะที่คนใดคนหนึ่งสามารถพูดได้ 2 ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ เรียกว่า “ภาวะสองภาษา” (bilingualism) และผู้พูดที่สามารถพูดได้ 2 ภาษา และสามารถใช้ภาษาทั้ง 2 ภาษาได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เรียกว่า “ผู้รู้ 2 ภาษา” (bilingual) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548: 208) กล่าวว่า “ภาวะสองภาษาในปัจจุบันมีความหมายกว้าง มิได้หมายถึงผู้รู้สองภาษาแท้ ๆ (true bilingual) ซึ่งหมายถึงผู้ที่รู้หรือสามารถพูดสองภาษาได้เท่า ๆ กันแบบเจ้าของภาษา แต่รวมถึงผู้รู้สองภาษาไม่เท่ากันด้วย ภาษาที่สองที่ผู้รู้ก็มีหลายระดับอาจเริ่มตั้งแต่พูดไม่ได้เลยแต่ฟังรู้เรื่อง หรือพูดได้เล็กน้อยไปจนถึงพูดคล่องเกือบเท่าเจ้าของภาษา แต่ต้องมีความเข้าใจในระดับหนึ่ง หากไม่เข้าใจเลยก็ไม่ถือเป็นผู้รู้สองภาษา” เช่นเดียวกันกับสปอลสกี (Spolsky, 2010: 45) ที่กล่าวว่า “ผู้รู้สองภาษา คือ ผู้ที่มีความสามารถบางประการในการใช้ภาษาที่สอง ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้รู้แตกฉานทั้งสองภาษาก็ได้”

ทอมาสัน (Thomason, 2001: 1) และแคมเบลล์และมิกซ์โค (Campbell & Mixco, 2007: 106) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การสัมผัสภาษา” ไม่แตกต่างกันว่า “การสัมผัสภาษา หมายถึง การใช้ภาษามากกว่า 1 ภาษาในสถานที่และเวลาเดียวกัน” อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548: 92) ได้กล่าวถึง “การสัมผัสภาษา” ว่าการสัมผัสภาษาเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติในสังคมหลายภาษา ซึ่งอุดมไปด้วยผู้รู้หลายภาษา และคนเหล่านี้พูดหลายภาษาสลับกันหรือปนกัน ภาษาของคนเหล่านี้จึงมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน จุดที่มีการสัมผัสภาษาก็คือในตัวผู้รู้หลายภาษานั้นเอง อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2532: 31) ได้ให้คำจำกัดความว่า “การสัมผัสภาษา” หมายถึง “กระบวนการซึ่งภาษา

2 ภาษา หรือมากกว่า 2 ภาษา ถูกใช้สลับกันโดยผู้พูดคนเดียวกัน ในตัวผู้พูดสองภาษา หรือหลายภาษาเหล่านี้ภาษาทั้ง 2 หรือมากกว่า 2 จะยืมลักษณะซึ่งกันและกัน ซึ่งถ้าเกิดกับผู้พูดจำนวนมากและเป็นระยะเวลาานจะทำให้ภาษาต่าง ๆ เหล่านี้มีความคล้ายคลึงกันมากขึ้น ๆ โดยเฉพาะทางด้านไวยากรณ์ ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ภาษาในตระกูลเดียวกัน ในเขตหรือบริเวณที่มีผู้พูดสองภาษาจำนวนมากก็จะเกิดการสัมผัสของภาษาที่แผ่กว้างซึ่งอาจทำให้เกิดเป็นเขตภาษา”

ทอมสันและค็อฟแมน (Thomason and Kaufman, 1988: 50) แสดงให้เห็นผลของการสัมผัสภาษา ซึ่งสามารถอธิบายได้โดยสรุปว่า การสัมผัสภาษาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับผู้พูดที่มีภาวะสองภาษาหรือมากกว่าสองภาษา ผลของการสัมผัสภาษา อาจจะทำให้เกิดการดำรงภาษา (language maintenance) การเปลี่ยนภาษา (language shift) และการเกิดภาษาใหม่ ซึ่งก็คือ ภาษาพิดจิ้น (Pidgins) และภาษาครีโอล (Creole)

นอกจากนั้น ทอมสัน (Thomason, 2001) ยังได้เสนอว่าการสัมผัสภาษามีระดับต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการยืมภาษา (borrowing scale) อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาษาดังนี้

1. การสัมผัสภาษาในระดับที่ไม่เป็นทางการ (casual contact) การสัมผัสภาษาในระดับนี้ ผู้ยืมไม่จำเป็นต้องมีความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาที่จะยืม (source language) และ/หรือมีผู้พูดสองภาษาจำนวนน้อยในกลุ่มผู้พูดภาษาที่ยืม (borrowing language) สิ่งที่ถูกยืมมีเพียงคำศัพท์ไม่พื้นฐาน ซึ่งเป็นคำหลัก (content words) เท่านั้น ส่วนใหญ่มักเป็นคำนาม และไม่มีการยืมโครงสร้างในการสัมผัสภาษาระดับนี้

2. การสัมผัสภาษาในระดับที่มีความเข้มข้นเพียงเล็กน้อย (slightly more intense contact) การสัมผัสภาษาในระดับนี้ ผู้ยืมต้องเป็นผู้พูดสองภาษา แต่เป็นกลุ่มผู้พูดสองภาษากลุ่มเล็กในจำนวนผู้พูดของภาษาที่ยืม การสัมผัสภาษาในระดับนี้จะมีการยืมคำหลัก (content words) ซึ่งยังคงเป็นคำศัพท์ไม่พื้นฐาน นอกจากนี้ ยังเริ่มมีการยืมคำไวยากรณ์ (function words) และมีการยืมโครงสร้างบ้างเล็กน้อย ตัวอย่างของโครงสร้างทางด้านเสียง เช่น อาจจะพบว่ามียุ่ยเสียงใหม่ซึ่งเกิดจากการยืมคำ เป็นต้น

3. การสัมผัสภาษาในระดับที่มีความเข้มข้นมากขึ้น (more intense contact) การสัมผัสภาษาในระดับนี้เป็นระดับที่มีผู้พูดสองภาษาจำนวนมากขึ้น ทิศนคติและปัจจัย

ความหลากหลายทางภาษาและการสัมผัสภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ทางสังคมอื่น ๆ เข้ามามีบทบาทต่อการยืมภาษาด้วย การสัมผัสภาษาในระดับนี้มีการยืมทั้งคำศัพท์ไม่พื้นฐานและคำศัพท์พื้นฐาน และมีการยืมโครงสร้างประโยคมากขึ้นเช่นกัน ตัวอย่างของโครงสร้างทางด้านเสียง เช่น อาจจะพบว่ามีการสูญเสียหน่วยเสียง หรือการเพิ่มหน่วยเสียงในระบบเสียงของภาษาที่ยืม ตัวอย่างของโครงสร้างประโยค เช่น การเรียงลำดับคำแบบ SVO อาจจะเริ่มถูกแทนที่ด้วยการเรียงลำดับคำแบบ SOV เป็นต้น

4. การสัมผัสภาษาในระดับที่เข้มข้น (intense contact) การสัมผัสภาษาในระดับนี้ต้องมีภาวะสองภาษาที่ขยายวงกว้างมากในกลุ่มผู้พูดภาษาที่ยืม อีกทั้งปัจจัยทางสังคมยังมีบทบาทสำคัญมากต่อการยืมภาษาด้วย การสัมผัสภาษาในระดับนี้มีการยืมคำศัพท์ในจำนวนที่สูงมาก โครงสร้างทุกอย่างในภาษาและแบบลักษณ์ภาษาที่ยืมมีการเปลี่ยนแปลง

เมื่อพิจารณาระดับต่าง ๆ ของการสัมผัสภาษาแล้วจะเห็นว่าในสถานการณ์การสัมผัสภาษานั้น ภาษาทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับคำศัพท์ ระดับเสียง และระดับโครงสร้างประโยค มีความเป็นไปได้ที่จะถูกยืมและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาษาทั้งสิ้น โทมสันและคอฟแมน (Thomason & Kaufman, 1988) กล่าวว่า สิ่งที่จะถูกยืมเป็นลำดับแรกในสถานการณ์การสัมผัสภาษา คือ คำศัพท์ หากการสัมผัสภาษามีความเข้มข้นมากเพียงพอจึงจะมีการยืมโครงสร้างทางเสียงและโครงสร้างประโยคเป็นลำดับถัดไป ตรงกันข้ามกับการแทรกแซงภาษาซึ่งมักจะเริ่มต้นจากการแทรกแซงทางเสียงและโครงสร้างประโยค ส่วนการแทรกแซงทางคำศัพท์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง

ผลงานวิจัยที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเสียงอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายงานวิจัย เช่น งานวิจัยของพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) Evan (2001) ศิริรัตน์ ชูพันธ์ อรรถพลพิพัฒน์ (2557) L-Thongkum (1994) L-Thongkum & Intajamornrak (2009) Thurgood & Li (2002) เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นชัดเจนเกี่ยวกับความหลากหลายทางภาษาและการสัมผัสภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่าภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แบ่งออกเป็น 5 ตระกูลภาษา ผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเสียงอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตระกูลละ 1 ภาษา

1. ภาษาตระกูลไท งานวิจัยของพิณรัตน์ อัครวิฒนากุล (2546) เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์: กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว” (Tone Change: A Case Study of the Lao Language)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของวรรณยุกต์ในภาษากลุ่ม “ลาวแท้” และกลุ่ม “ลาวกลาย” เพื่อจำแนกกลุ่มย่อย และเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษากลุ่ม “ลาวแท้” และกลุ่ม “ลาวกลาย” กับวรรณยุกต์ในภาษาอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้าง รวมทั้งสืบสร้างวรรณยุกต์ของภาษาลาวดั้งเดิม เพื่อเป็นแนวทางในการสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้รายการคำทดสอบเสียงวรรณยุกต์จากภาษา 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) ภาษาลาวที่พูดในฐานะภาษาของชนกลุ่มใหญ่ 2) ภาษาลาวที่พูดในฐานะของชนกลุ่มน้อย และ 3) ภาษาของชนกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างภาษาลาว

ผลการวิจัยพบว่า สามารถจำแนกกลุ่มภาษาลาวออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ได้แก่ ภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 ลาวแท้กลุ่มที่ 2 ลาวกลาย และลาวเทียม ภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 มีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงแบบ B1234 C1=DL123/C234=DL4 (“บันไดลาว”) และ $B \neq DL$ ส่วนภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 2 มีการแยกเสียงรวมเสียงคล้ายกับภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 แต่มีการแปรของวรรณยุกต์เกิดขึ้น ภาษาลาวกลายมีวรรณยุกต์คล้ายกับภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 เช่นกัน แต่มีลักษณะอื่นที่คล้ายกับวรรณยุกต์ในภาษาของชนกลุ่มอื่นรอบข้างเพิ่มเข้ามา ทั้งภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 ลาวแท้กลุ่มที่ 2 และลาวกลาย จัดเป็นภาษากลุ่มลาว แต่ภาษาลาวเทียมไม่ใช่ภาษากลุ่มลาว ผู้วิจัยวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาลาว ได้ข้อสรุปว่า ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาลาว คือ การสัมผัสภาษา โดยมีกระบวนการที่สำคัญ ได้แก่ การแทรกแซงภาษา การ “ยืมวรรณยุกต์” หรือ “ยืมการออกเสียง”

2. ภาษาตระกูลทิเบต - พม่า งานวิจัยของอีวานส์ (Evans, 2001) เรื่อง “การกำเนิดวรรณยุกต์อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาในภาษาเซียงกลุ่มใต้” (Contact - induced tonogenesis in Southern Qiang)

ภาษาเซียง (Qiang) แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ภาษากลุ่มเซียงใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มภาษาที่มีวรรณยุกต์ เช่น ภาษาปุมิ (Pumi) ภาษาซาบา (Zhaba) เป็นต้น กลุ่มที่สอง

ความหลากหลายทางภาษาและการสัมผัสภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คือ ภาษาเซียงกลุ่มเหนือ ซึ่งเป็นกลุ่มภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ เช่น ภาษาเตาฟู (Daofu) เป็นต้น ภาษาเซียงดั้งเดิม (Proto - Qiang) ไม่ได้เป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ ผู้วิจัยสามารถพิสูจน์ได้ว่า การเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ของภาษาเซียงกลุ่มใต้นั้น มีสาเหตุมาจากการสัมผัสกับภาษาจีนซึ่งเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์เป็นเวลานาน และการยืมคำศัพท์จำนวนมากจากภาษาจีน คำยืมจำนวนมากเหล่านั้นมีอิทธิพลทำให้ภาษาเซียงกลุ่มใต้รับเสียงวรรณยุกต์เข้าไปใช้ในภาษาเซียงกลุ่มใต้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ภาษาเซียงกลุ่มเหนือก็ยืมคำศัพท์จากภาษาจีนเช่นกัน แต่ยืมเป็นจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น งานวิจัยนี้จึงเป็นหลักฐานว่าการสัมผัสภาษามีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงได้

3. ภาษาตระกูลม้ง - เมียน งานวิจัยของธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (L - Thongkum, 1994) เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของเสียงวรรณยุกต์และการสัมผัสภาษา กรณีศึกษาภาษาเมียน - เย้า และภาษาไทย” (Tone Change and Language Contact: A Case Study of Mien - Yao and Thai)

งานวิจัยนี้ศึกษาภาษาเมียน - เย้า ที่พูดที่บ้านห้วยแม่ซ้าย ตำบลดอยยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ภาษาเมียน - เย้าในพื้นที่นี้สัมผัสกับภาษาไทยเป็นระยะเวลาานนครอบครัวชาวแม้ว - เย้าได้อพยพมาจากประเทศลาว และตั้งรกรากอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยตั้งแต่ปี 1859 ภายหลังจากได้อพยพอีกหลายครั้ง และได้อพยพมาอยู่ที่บ้านห้วยแม่ซ้าย ตำบลดอยยาวในปี 1971 ต่อมาชาวแม้ว - เย้าที่อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านนี้ได้เป็นประชากรไทย และได้มีการสร้างโรงเรียนในหมู่บ้านแล้วเสร็จในปี 1978 ลูกหลานของชาวบ้านในหมู่บ้านจึงมีโอกาสได้เรียนหนังสือ ซึ่งใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นภาษาไทย หมู่บ้านห้วยแม่ซ้ายเป็นชุมชนสองภาษา ชาวบ้านในหมู่บ้านพูดได้คล่องทั้งภาษาไทยและภาษาเมียน - เย้า โดยเฉพาะคนรุ่นอายุน้อย

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าเสียงวรรณยุกต์ของชาวเมียน - เย้ารุ่นอายุมากและรุ่นอายุน้อย มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะเสียงวรรณยุกต์สูงขึ้นตก (high - rising - falling) และเสียงวรรณยุกต์ต่ำขึ้นตก (low - rising - falling) ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลโดยใช้ Tone checklist ผลการศึกษาพบว่า ภาษาเมียน - เย้ามีรูปแบบของเสียงวรรณยุกต์สูงขึ้นตก (high - rising - falling) ที่แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม A เป็นเสียงวรรณยุกต์สูงขึ้นตก (high - rising - falling) [453]~[544]~[452] และกลุ่ม B เป็นเสียงวรรณยุกต์สูงขึ้น (high-rising) [45]

เสียงวรรณยุกต์กลุ่ม A ปรากฏในกลุ่มผู้บอกภาษารุ่นอายุมากกว่า 25 ปี ส่วนเสียงวรรณยุกต์กลุ่ม B ปรากฏในกลุ่มผู้บอกภาษารุ่นอายุน้อยกว่า 25 ปี เสียงวรรณยุกต์ของผู้พูดรุ่นอายุน้อยมีสัทลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับเสียงวรรณยุกต์ตรีในภาษาไทยมาตรฐาน นอกจากนี้ เสียงวรรณยุกต์ต่ำขึ้นตก (low - rising - falling) [232]~[233]~[231] ได้มีการรวมกับเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้น (mid - rising) [34] เนื่องจากเสียงวรรณยุกต์ทั้งสองเสียงนี้มีสัทลักษณะที่คล้ายคลึงกัน จึงทำให้กลุ่มผู้พูดรุ่นอายุน้อยกว่า 25 ปีมีเสียงวรรณยุกต์ 5 เสียง ในขณะที่กลุ่มผู้พูดรุ่นอายุมากกว่า 25 ปีมีเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียง

ผู้วิจัยสรุปว่า ภาษาเมี่ยน - เย้า เป็นภาษาธรรมชาติซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากการสัมผัสภาษาไทย งานวิจัยนี้จึงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของภาษาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ได้สะท้อนให้เห็นสาเหตุและประเภทของการเปลี่ยนแปลงทางเสียงซึ่งเกิดขึ้นกับภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าผลงานวิจัยนี้จะช่วยทำนายแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสนับสนุนทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางเสียง

4. ภาษาตระกูลมอญ - เขมร งานวิจัยของธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และชมนาด อินทจามรรัักษ์ (L - Thongkum and Intajamornrak, 2009) เรื่อง “วิวัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา กรณีศึกษาภาษาถิ่น (ลัวะ) จังหวัดน่าน ภาคเหนือของประเทศไทย” (Tonal evolution induced by language contact: a case study of the T'in (Lua) language of Nan province, Northern Thailand)

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาลักษณะทางกลศาสตร์ของระดับเสียงประจำคำในภาษามัล (Mal) ภาษาถิ่นย่อยของภาษาถิ่น (T'in) หรือภาษาลัวะ (L'ua) ซึ่งเป็นภาษาในสาขาขมุอิก ตระกูลมอญ-เขมร โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าความถี่มูลฐานของเสียงสระในคำคู่เทียบเสียงจำนวน 20 คู่ ที่ได้จากผู้บอกภาษาเพศหญิง 2 คน (อายุ 56 ปีและ 38 ปี) ที่หมู่บ้านยอดดอยวัฒนา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ฟิลเบค (Filbeck, 1978) ได้เคยศึกษาภาษามัลในอดีตและพบว่าภาษามัลเป็นภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ แต่ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าภาษามัลที่พูดที่หมู่บ้านยอดดอยวัฒนาเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ และมีระดับเสียงเด่น 2 ลักษณะ คือ ระดับเสียงสูงตก และระดับเสียงต่ำขึ้น งานวิจัยนี้สรุปว่าภาษามัลมีวรรณยุกต์ 2 หน่วยเสียงคือ วรรณยุกต์ตกหรือวรรณยุกต์สูง และวรรณยุกต์ขึ้นหรือวรรณยุกต์ต่ำ

ความหลากหลายทางภาษาและการสัมผัสภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าสาเหตุของการกลายเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ของภาษามัล นำจะเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาคำเมืองถิ่นน่านเป็นระยะเวลาานาน ภาษาคำเมืองถิ่นน่านเป็นภาษาที่มีเสียงวรรณยุกต์ขึ้น 2 เสียง ซึ่งปรากฏในคำมากกว่าเสียงวรรณยุกต์อื่น ๆ อย่างชัดเจน นั่นคือ วรรณยุกต์ต่ำขึ้น และวรรณยุกต์กลางขึ้น ดังนั้น เมื่อผู้พูดภาษามัลได้ยินเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 2 เสียงดังกล่าวบ่อยครั้งกว่าเสียงวรรณยุกต์อื่น ๆ จึงอาจจะนำ “เสียงขึ้น” ไปปรับใช้กับคำยืมจากภาษาอื่นด้วย เช่น คำยืมภาษาไทย ต่อมา “เสียงขึ้น” จึงแพร่ไปยังคำภาษามัลด้วย

5. ภาษาตระกูลออสโตรนีเซียน งานวิจัยของเธอกู้ดและลี (Thurgood and Li, 2002) เรื่อง “จากภาษามาเลย์สู่ภาษาซินติก: การเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ของภาษาไทหนานจาม (Tsat) ภายใต้การสัมผัสภาษาแบบเข้มข้น” (From Malayic to Sinitic: the restructuring of TSAT under intense contact)

ภาษาจามดั้งเดิมเป็นภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ ในอดีตผู้พูดภาษาจามอาศัยอยู่ที่ประเทศเวียดนาม การติดต่อสื่อสารและการแต่งงานข้ามกลุ่มกับผู้พูดภาษาบานาร์ (Bahnar) ซึ่งเป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) มีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนโครงสร้างทางภาษาของภาษาจาม ทั้งโครงสร้างทางเสียง หน่วยคำ คำศัพท์ และโครงสร้างประโยค แต่ในที่นี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเสียงซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 4 ข้อ ดังนี้

1. ภาษาจาม เดิมเป็นภาษาที่เน้นเสียงหนัก (stress) ที่พยางค์ก่อนสุดท้าย แต่ด้วยอิทธิพลจากภาษาบานาร์เป็นภาษาที่เน้นเสียงหนักที่พยางค์สุดท้าย ภาษาจามจึงเปลี่ยนเป็นภาษาที่เน้นเสียงหนักที่พยางค์สุดท้าย

2. ภาษาจาม เดิมเป็นภาษาที่คำส่วนใหญ่เป็นคำสองพยางค์ (disyllabic) แต่ภาษาบานาร์เป็นภาษาที่คำส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์ครึ่ง (sesquisyllabic) ภาษาจามได้รับอิทธิพลจากภาษาบานาร์จึงเปลี่ยนแปลงเป็นภาษาที่มีคำส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์ครึ่งเช่นกัน

3. ภาษาจามยืมเสียงสระจากภาษาบานาร์ ทำให้มีจำนวนสระในภาษาจามเพิ่มขึ้นจาก 7 เสียง (4 เสียงสระเดี่ยว และ 3 เสียงสระประสม) เป็น 9 เสียง

4. การเปลี่ยนแปลงทางเสียงขั้นสุดท้ายในภาษาจาม เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้พูดภาษาจามได้อพยพย้ายถิ่นฐานจากประเทศเวียดนามไปอยู่ที่เมืองหนาน ประเทศจีน

ผู้พูดภาษาจามได้สัมผัสภาษาอย่างเข้มข้นกับภาษา 2 ภาษา ได้แก่ ภาษาฮไล (Hlai) ซึ่งเป็นภาษาตระกูลไท - กะไต (Tai-Kadai) และภาษามิน (Min) ซึ่งเป็นภาษาตระกูลจีน - ทิเบต (Sino - Tibetan) ลักษณะเด่น 2 ประการ ในการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของภาษาจามในขั้นสุดท้ายนี้ คือ การเปลี่ยนจากภาษาที่คำส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์ครึ่ง (sesquisyllabic) เป็นภาษาที่คำส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียว (monosyllabic) และการพัฒนาเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ การเปลี่ยนแปลงของภาษาจามในขั้นสุดท้ายนี้เกิดขึ้นที่เมืองไหหนาน จึงทำให้ภาษาจามถูกเรียกว่าภาษาไหหนานจาม ผู้วิจัยกล่าวว่าภาษาไหหนานจาม (Tsat) เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของการเปลี่ยนโครงสร้างทางภาษาเนื่องจากการสัมผัสภาษาแบบเข้มข้น (intense contact)

แม้ว่าผู้เขียนจะนำเสนอตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพียง 5 ตัวอย่างเท่านั้น แต่ผู้เขียนเชื่อว่างานวิจัยเหล่านี้สามารถแสดงให้เห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเสียงอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาได้ โดยเฉพาะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของเสียงวรรณยุกต์อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา

งานวิจัยทั้งหมดที่ผู้เขียนได้นำเสนอในที่นี้ล้วนแล้วแต่เป็นหลักฐานยืนยันว่าภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความหลากหลายทางภาษามาก และปรากฏการณ์การสัมผัสภาษาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษา การสัมผัสภาษามีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงได้อย่างแท้จริง และการสัมผัสภาษากันเป็นระยะเวลาอันยาวนานของภาษาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษาทุกตระกูลภาษา และการสัมผัสภาษาทำให้ภาษาต่าง ๆ มีลักษณะบางประการคล้ายคลึงกัน แม้ว่าภาษาเหล่านั้นจะเป็นภาษาจากต่างตระกูลกัน

เอกสารอ้างอิง

- ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ. (2557, มกราคม - มิถุนายน). ความหลากหลายและความหลอมรวมทางภาษาในประเทศกลุ่มประชาคมอาเซียน. *วารสารเอเชียปริทัศน์*. 35(1), 1 - 28.
- พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. (2546). การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์: กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว. *วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริรัตน์ ชูพันธ์ อรรถพลพิพัฒน์. (2557). การแปรของเสียงพยัญชนะท้ายในภาษากะเหรี่ยงสะกอและภาษามลายูถิ่นปัตตานี: การเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา. *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2532). คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2548). ภาษาในสังคมไทย ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bisang, W. (2006a). Southeast Asia as a Linguistic Area. In Keith Brown (Ed.), *Encyclopedia of Language & Linguistics (Second Edition)*. 11(2nd), edition, 587 - 595. Oxford: Elsevier.
- _____. (2006b). Contact-Induced Convergence: Typology and Areality. In Keith Brown (Ed.), *Encyclopedia of Language & Linguistics (Second Edition)*. 11(2nd), edition, 88 - 110. Oxford: Elsevier.
- Campbell Lyle and Mauricio J. Mixco. (2007). *A Glossary of Historical Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.
- Emeneau, M.B. (1956). *India as a Linguistic Area*. Republished in Dil A S (ed.) (1980) *Language and Linguistic area: essays by Murray B. Emeneau*. Stanford: Stanford University Press.
- Enfield, N.J. (2005). Areal Linguistics and Mainland Southeast Asia. *Annual Review of Anthropology*. 34, 181 - 206.

- Enfield, N.J. (2006). On Genetic and Areal Linguistics in Mainland South-East Asia: Parallel Polyfunctionality of 'acquire'. In **Areal Diffusion and Genetic Inheritance: Problems in Comparative Linguistics** edited by Alexandra Y. Aikhenvald and R.M.W. Dixon. Oxford: Oxford University Press.
- _____. (2011). Linguistic Diversity in Mainland Southeast Asia. In **N.J. Enfield (Ed.), Dynamic of Human Diversity: The case of mainland Southeast Asia**, 63 - 79. Canberra: Pacific Linguistics.
- Evans, J. P. (2001). Contact - induced tonogenesis in Southern Qiang. **Language and linguistics**. 2(2), 63 - 110.
- Filbeck, D. (1978). T'in: a Historical Study. **Pacific linguistics series B - no.49**. Canberra: Department of Linguistics, Research School of Pacific Studies. Australian: National University.
- Thurgood, Graham and Fengziang Li. (2002). **From Malayic to Sinitic: the Restructuring of TSAT under Intense Contact**. SEALXLL: papers from the 12th meeting of the Southeast Asian Society.
- L-Thongkum, T. (1994). **Tone Change and Language Contact: A Case Study of Mien-Yao and Thai: A Result of Language Contact with Thai**. Presented at the 26th International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics, Osaka Japan.
- L-Thongkum and C. Intajamornrak. (2009). Tonal evolution induced by language contact: a case study of the T'in (Lua) language of Nan province, Northern Thailand. **Mon - Khmer studies**. 38, 57 - 68.
- Matisoff, Jame A. (1978). Linguistic diversity and language contact in Thailand. In J. McKinnon & W. Bruksasri (eds.). **Highlanders of Thailand**. Kuala Lumpur: Oxford University Press.

- Matisoff, Jame A. (2006). Genetic versus Contact Relationship: Prosodic Diffusibility in South-East Asian Languages. In **Areal Diffusion and Genetic Inheritance: Problems in Comparative Linguistics**. edited by Alexandra Y. Aikhenvald and R.M.W. Dixon. Oxford: Oxford University Press.
- Nettle, Daniel. (1998). Explaining Global Patterns of Language Diversity. **Journal of Anthropological Archaeology**. 17, 354 - 374.
- Spolsky, Bernard. (2010). **Sociolinguistics**. New York: Oxford University Press.
- Thomason, Sarah Grey and Kaufman, Terence. (1988). **Language contact, Creolization and Genetic Linguistics**. Berkeley: University of California Press.
- _____. (2001). **Language Contact: An Introduction**. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Thurgood, G & Li, F. (2002). From Malayic to Sinitic: the restructuring of **TSAT under intense contact**. Paper presented at the SEALS XII: the 12th meeting of the Southeast Asian Society.
- Trubetzkoy, N.S. (1928). **Proposition 16**. In **Actes du premier congrès international de linguistique à la Haye, du 10 - 15 avril 1928**. Leiden: A.W.Sijthoff.
- Tryon, D. (2004). Proto - Austronesian and the Major Austronesian Subgroups. In Peter Bellwood (ed.) **The Austronesians: Historical and Comparative Perspectives**. Australia: ANU Press.
- Weinreich, Uriel. (1968). **Languages in contact. Findings and Problems**. The Hague: Mouton.